

נדה סוף ל: לא

משה שווערד

1. ערוך לנר מסכת נדה דף ל עמוד ב
ומה שמלמדין אותו כל התורה אף שקודם לידתו משכחין אותו י"ל הטעם כיון שמשביעין אותו לקיים התורה ואם לא ידע התורה אין שבועתו שבועה שלא ידע על מה נשבע:

2. פתח עינים מסכת נדה דף ל עמוד ב
ומשכחו. [א] ואפשר דהוצרכו לכך משום שרוצים להשביעו כמ"ש בסמוך שמשביעין אותו תהי צדיק וכו' ואם לא ידע על מה נשבע. [ב] דהגם שמושבע ועומד מהר סיני שם היה לנשמה לחוד. ועתה שכבר הנשמה בגוף פנים חדשות באו לכאן ולכך מלמדין אותו כל התורה כלה ומשביעין אותו להיות צדיק והיינו לקיים התורה שלמדוהו:

3. ספר בניהו בן יהוידע על נדה דף ל/ב
שם תכרע כל ברך זה יום המיתה, תשבע כל לשון זה יום הלידה. קשה הוה ליה להקדים יום הלידה. ונ"ל בס"ד על פי מ"ש חכמי המוסר דהמיתה סיבבה הלידה, דאם לא היו מתים לא היו נושאים נשים כדי להוליד בנים, אך מחמת שמתים רוצה שיהיה לו זכר קיים, לכך רוצה להוליד בנים. ומ"ש היה בעיניך כרשע, נראה אע"ג שהוא צדיק עם כל זה אם יסתכל בעונות שהם בעקביו שהם כעס וגאווה וכיוצא ששקולים לעונות חמורות ימצא עצמו כרשע בכף הזמיון, על דרך שאמרו כל הכועס כאלו עובד ע"ז, כל המתגאה כאלו עובד ע"ז, וכל המלכין פני חבירו כאלו שופך דמים. אי נמי אע"פ שאתה צדיק בגלגול זה תהיה בעיניך כרשע מצד גלגול הקודם, וכאשר נמצא באיוב שהיה גלגול תרח עובד צלמים. אי נמי בעיניך כרשע מצד שיש עונות שעושיין אחרים ואינו מוחה בהם ונקראים על שמו, כמו שאמר בגמרא [שבת נ"ד ע"ב] על פרתו של ר' אלעזר בן עזריה דשל שכינתו היתה ונקראת על שמו.

4. מהר"ץ חיות מסכת נדה דף ל עמוד ב
היה בעיניך כרשע. נ"ב ולהיפוך מצינו שאמרו חז"ל אל תהי רשע בפני עצמך [אבות פ"ב מי"ג] ואמרו סנהדרין (לה ע"א) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם והיינו שצריך האדם להחזיק כי עדיין יש תקנה לחטאתו ולא כאלישע בן אבויה שאמר עד דליתנהי מהאי עלמא ליתנהי בההוא עלמא (חגיגה טו ע"א) רק יחשוב כי יוכל לתקן זדונותיו ע"י תשובה שלמה ושלא יהיה בעיניו כרשע גמור שאין לו תקומה עוד דבכה"ג מדמה בעיניו כי הרשות בידו לעשות כל התועבות אשר שונא ה' מפני שכבר אבד סברו אבל עכ"פ יהיה בעיניו תדיר כאיש אשר לא יצא ידי חובתו עדיין. ועוד חסר לו שלמות רבות ומפ"ז לא סתרי המאמרים האלו אז"ז:

5. מכתב מאליהו [ח"ד, ע' 282]

בא מלאך וסטריו על פיו

"וכיון שבא [העובר] לאויר העולם בא מלאך וסטריו על פיו ומשכחו כל התורה כולה". (נדה ל:). פירוש: היציאה לאויר העולם היא ההכאה המשכחת, כי ההתקרבות לעולם הזה, אפילו של תינוק בשעה שנולד ואין בו עדיין שום דעת, בכחה לשכח כל התורה כולה. (מפי רש"ז שפירא מירושלים בשם הרנצ"פ ז"ל הסבא מסלבודקא).

6. ביאור הגר"א - משלי פרק טז פסוק כז
נפש עמל וגו' כמ"ש אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת והיינו שלומדין לאדם בבטן אמו כל התורה מה שיהיה ביכולת האדם להשיגה כל ימי עמדו בזה העולם וזהו כי לכך נוצרת וז"ש יגעת ומצאת תאמין כי מה שהיה ואבד יוכל להמצא וזהו כי אכף עליו פיהו כלומר פיהו שלמד כל התורה קודם בואו לאויר העולם הוא מכיפו ומכריחו שיעמול במע"ט הרבה כי צריך לעשות הרבה יותר מלימודו כמ"ש יותר מלימודך עשה כל הלומד תורה ואינו מקיימה כו' ועוד שפיהו מכריחו ללמוד תמיד למצוא אבידתו:

7. פנינים משלחן הגר"א עה"ת

ומצאתי, תאמין" (מגילה ו, ב), "מצאתי דייקא, כמוצא אבידה, לפי שהוא חלקו. לפי זה אם לא היו מלמדין אותו במעי אמו, איך יכול למצוא על ידי יגיעתו, ואם לא היה שוכח לא היה צריך ליגע, ואס-כן בטל שכר ועונש. לכן מלמדין אותו חלק תורתו במעי אמו, זה נקרא כל התורה, רצה לומר, כל חלק נשמתו. ובצאתו לאויר העולם הוא נשכח ממנו, ואחר-כך על ידי יגיעתו מוצא אבידתו.

והשתא אתי שפיר, 'כל הלומד תורה ואינו משמר אותה נוח לו וכו' ולא יצא לאויר העולם', כי בשביל הלימוד בלבד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, כי גם במעי אמו למד כל חלקו. אבל המקיים, משלים כוונת הבריאה, מה שלא היה יכול לקיים בעודו במעי אמו, הגם שלמדה. (מעלות התורה, מהגיר אברהם אחי רבנו)

= נוסח אחר:

יש לתת טעם וסברה מה ראה ה' הטוב על ככה, ללמד לאדם בתחילה כל התורה כולה טרם צאתו לאור עולם, ולהשכיחה שוב ממנו כשבא לאויר העולם, והלא דבר הוא.

ושמעתי בזה בשם הגאון רשכ"ה התנא האלקי מוהר"א מווילנא זלה"ה, כי טוב מאד עשה ה' בהשגחתו יתברך, ללמד לאדם, טרם יוצאו לעולם השפל מלא הבל וריק ותהו, כל התורה כולה. דאלולי כן אין כל בריה ולשון היתה יכולה להשיג רוחניות התורה וקדושתה ואצילותה, והיה מן הנמנע להשיג עמקי סודותיה. ולפיכך מלמדין אותו כל התורה כולה טרם צאתו, שעדיין אינו מלוכלך בחטא ויכול להשיגה, ואחר-כך כשלומדים עמו בעולם הזה, נשמתו נזכרת מה שלמדה כבר ונקל לה להשיגה, כי נזכר האדם מה שלמד כבר. וזהו אמרם "יגעתי ומצאתי תאמין", דמצאיה שייך רק על דבר הנאבד, והיינו התורה שלמד האדם ושכחה כשסטרוהו על פיו, ואחרי היגיעה שוב הוא משיג חלקו והיינו יגעתי ומצאתי את הנאבד.

ומה שהוצרך לסטור על פיו ולשכחו, גם הוא לטובת האדם ומחסדי האל יתברך. כי אילו בא האדם לאור עולם ותלמודו בידו, והיה יודע כל התורה כולה בלי עמל ויגיעה, לא היה

כו.ג. אם בחקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם.

"כל הלומד תורה ואינו משמר אותה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם, שנאמר תשמרון לעשות" (תנחומא עקב פ"ו).

ואמר אחי, הגאון ז"ל, שהוא על פי מה דאיתא במס' נדה (ל, ב), כשהתינוק במעי אמו מלמדין אותו כל התורה, כיון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו וכו'. ולכאורה צריך עיון, מה תועלת יש במה שמלמדים אותו ואחר-כך משכחין אותו, והוי כלא למד כלל.

ונראה על פי מה שכתב האלשיך הקדוש על מה שאנו אומרים 'ותן חלקנו בתורתך', לפי שכל הנשמות עמדו על הר סיני וקבלו כל אחד חלקו בתורה. וזהו שאמרו חז"ל "יגעתי

מקבל שכר עליה. אבל עתה שהוא צריך לחזר אחריה, ולטרוח בה ולהגות בה יומם ולילה, הוא מקבל שכרו משלם, בזה ובבא. עד כאן דברי הגאון הנ"ל זלה"ה, ודברי פי חכם חן ושפתיים יושק.

(פתחי נדה, להגיר בצלאל רנשבורג, תלמיד הנודע ביחודה ודיין בעיר פראג, נפטר ב"ח תשרי תקפ"א, נדה ל, ב)

8. ביאור הגר"א - משלי פרק ו פסוק לג

נגע וקלון ימצא וחושב כאן השבעה דיניו שיעבור על האדם כמ"ש בזה פרשת נשא והן א' תיכף קודם מיתתו באו ג' מלאכים א' חושב כל הרגעים שהיה בעולם ונטל חשבונו מה עשה בהם והב' חושב העבירות שעשה והג' שלמד את תורה בבטן אמו ועכשיו בא לראות אם הם שלמים אתו הב' הוא אחר מיתה כשמוליכין אותו לקבר מכריזין לפניו וי לפלוני דמריד במלכא ונידון אז הג' כשמכניסין אותו לקבר נידון למעלה הד' הוא חיבוט הקבר נידון כל אבר ואבר שנהנה בעה"ז שלא במצוה הה' דינא דתולעתא שהתולעים אוכלין אותו ונפשו עליו תאבל הו' כף הקלע ונעשה רוח הז' הגיהנם וזהו נגע בגיהנם וקלון בכף הקלע שנעשה רוח והיה דראון לכל בשר שהכל רואין אפילו החיים וחרפתו לא תמחה היא מה שאוכלין התולעים את בשרו ונפשו עליו תאבל על גודל בזיונו ואמר לא תמחה כמ"ש ותולעתם לא תמות:

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובסה"ק נועם אלימלך (ליקוטי שושנה ד"ה משוך) מפרש, דלולי זה לא היה אפשרי להנשמה בבואה אל הגוף החומרי להתגבר עליו לשבר תאותו, ולכן ההכרחי ללמדו כל התורה שעל ידו יכול לשבר כח ותאות הגוף, ועוד דאם לא היו מלמדין אותה לא היה באפשרי לקבל וללמוד אח"כ את התורה, וכזה יהא לו בנקל לקבל וללמוד התורה, אך אם היה נשאר כך בלתי סטירת המלאך, לא

היה תועלת בכריאותו כלל, כי לא היה צריך שום עבודה ופעולה לעבוד ולשבר כח התאווה, כי היה כבר מלא תורה כו', ואעפ"כ נשאר הרושם בו, וצריך לעבוד בכל כחו לעורר הרושם הנרשם בו, לבוא אל המעלה שהיה בו קודם בכריאותו וכו' נוע"י מש"כ בפי חיי שרה ד"ה א"י ואברהם זקן]. וכזה כתב בסה"ק

כתב הדרישה (יו"ד סוס"י רסד) מה שנוהגין בשבת לבקר אצל תינוק הנולד, משום שהוא אבל על תורתו ששכח כדאיתא בגמ' כאן, ונראה משו"ה ניתנה מילה לשמונה ימים אחר שעברו ימי אבלות. וכ"כ המהרש"ל בהגהות לטור (יו"ד סי' רסה). ועי' במגדל עוז (כ:): שהסעודה בליל שבת קודם המילה נקרא שלום זכר, והוא לשון זכרון וזכירה, כלומר מפני ששכח התורה שלמד במעי אמו כו', וזכרוהו מאחר שבא להשכיחו, וזה דוקא בשבת לפי שנא' בה ג"כ זכור, עי"ל שנקרא זכור ע"ש שבאין להזכירו שבועתו שמשביעין אותו בשעת לידתו.

10. ספר בניהו בן יהוידע על נדה דף לא/א

דומה לאגוז מונח בספל של מים. דמהו לאגוז שסובל שני פירושים, אחד אגוז גימטריא טוב, ואחד אגוז גימטריא חט, כמ"ש רמ"א ז"ל בשולחן ערוך אורח חיים בהגה"ה הלכות ראש השנה [סי' תקפ"ז סעי' ב'] דאין אוכלים אגוז בראש השנה, כן האדם בעודו עובר אין יוצא ממנו שום פועל עד אחר הלידה או יהיה טוב או יהיה חט, נמצא כאגוז ששוקע לצד ימין ולצד שמאל:

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובעיון יעקב מפרש דמזה יש ללמוד מוסר שילך אדם ממדרגה למדרגה, בתחלה במדור התחתון, ומשם לאמצעי, ואח"כ לעליון, ולא שיהא אדם רץ אחר עושר וגדולה תכף במדור העליון, וכך הוא מדת הצדיקים (כו' סו-ה) מתחילתן יסורין וסופן שלוה עד שאחריתן ישגא מאוד, אבל מדת רשעים להיפך וכו'.

דף לא. שלשה חדשים הראשונים ולד במדור התחתון כו', אחרונים הולד דר במדור העליון. מפרש בעץ יוסף

12. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן סג

... וכן הוא טעם אב"י בנדה דף ל"א במה שמתיר לשמש בספק יום תשעים דתנא דהמשמש ביום תשעים להריונה כאילו שופך דמים ואקשינן מנא ידע ואמר אב"י משמש והולך ושומר פאתים/פתאים/ה'. דכיון שהוא דבר טבעי ולא אסרה תורה

מלשמש אז ש"מ שהוא הבטחה שלא תסתכן מצד זה אם אינה חייבת עונש ולא נכנס זה בגדר סמיכות על הנס שאסור ומחוייב האדם לזוהר בכמה זהירות שלא לבא לחשש כל דהו מסכנה ומצנים פחים וכדומה דהכא שאני דהוא כמו הבטחה מהשי"ת שלא תסתכן כשלא תתחייב עונש ומעונש שחייבת א"א להמלט ולכן מסתבר שמותר לאב"י אף אם היה ידוע שהוא ודאי יום תשעים ולא רק בספק שנימא כוונתו דישמור ה' שלא יזדקק לתשמיש ביום צ' כי הרי זמן עונה דהטיילין בכל יום והיה לן לאסור להטיילין לשמש בכל יום כשהיא קרוב ליום צ' כדי שיהיה שייך שמירה זו דלא יזדמן להם לשמש ביום תשעים אלא צריך לומר דלאב"י מותר לגמרי והוא מטעם דבארתי דהוא הבטחה שלא תסתכן וישמור אותה השי"ת מהסכנה אף כשתשמש ודאי. ויהיה ניהא מה שנקט בלשון אלא אמר אב"י שמשמע שפליג וסובר שליכא כלל איסור לשמש ביום תשעים אף אם היה ידוע ולא שהוא רק מתרץ דבספק לא חיישינן משום דשומר פתאים ה' והברייתא איירי באם יזדמן שידוע להם או שאסרה מלשמש בכל יום שהוא כידוע להם אלא שאב"י מתיר לגמרי אף לשמש בכל יום משום דאף בידוע שהוא יום תשעים היה מתיר מטעם דבארתי.

13. תוספות בבא קמא דף כה/א

ק"ו לשכינה י"ד יום - אור"ת משום דאמרינן בהמפלת (גדה דף לא.) שהאב ואם נותנין בו כל אחד ה' דברים והקב"ה נותן בו י' דברים וי"מ דנקט י"ד יום כנגד שני הסגרות דאין הסגר פחות מז' ימים וכן מוכח בתוספתא דמסכת אבות:

14. ערוך לנר מסכת נדה דף לא עמוד א

בגמרא שלשה שותפין יש באדם. לפי גמרא שלנו נחשב דהאב נותן ה' והאם ד' שהם תשעה וכנגדם נותן הקב"ה ט' ובתוס' ב"ק (כה א ד"ה ק"ו לשכינה) כתבו דאור"א נותנין עשרה וכנגדו הקב"ה עשרה וא"כ חסרין שנים אבל ראיתי בתוס' על התורה פ' בהעלותך שנחשבו שם עשרה נגד עשרה מפני שמוסיף במה שנותנת האם דם ובמה שנותן הקב"ה דעה ונראה שחסרו אלו בגמרות דלפנינו:

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

כתב ביסוד שורש ועבודה (שער הכולל פט"ו) דאביו ואמו שמחים בשמחתו אחרי מותם, והביא מזוה"ק (פ' פנחס ר"ט:) שאע"פ שמתו, הקב"ה עוקרן מגן עדן ומביא אותם עמו לאותה שמחה, לקחת חלק בשמחה עם הקב"ה ושכינתו, ועי"ש דהשמחה של האדם הוא בכל השותפים והיינו דג' שותפין יש באדם, הקב"ה ואביו ואמו, ולכן בא הקב"ה ולוקח משם את אביו ואמו שהם שותפים עמו, ומביאם עמו לאותה השמחה, וכולם נמצאים שם ובני אדם אינם יודעים ויעי"ש דבצרתו של אדם נמצא הקב"ה אצלו בלבד, ואינו מודיע לאביו ואמו, אמנם עי' ברש"י עה"ת חקת כ"טו].

16. ספר בניהו בן יהוידע על נדה דף לא/א

שם אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו. נמצא יש נס גלוי ויש נס נסתר, ולכן תמצא באותיות נס במלואם כזה נון סמך, יש מספר נס, ואותיות הפשוט של נס קאי על נס הגלוי והמלוי של נס קאי על נס הנסתר כי הפשוט גלוי והמלוי נסתר:

17. מרומי שדה מסכת נדה דף לא עמוד א

אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו. ועל' בהע"ש שלהי פ' צו סי' פ' אות י"ד, דנתפרש בזה במכילתא המקרא כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות, שאינו מדוקדק, דהכי מיבעי כימי צאתך ממצרים יהי' נפלאות. או כאשר הראיתך במצרים אראנו נפלאות. אלא שיהיו לעת"ל הרבה נסים ונפלאות יותר מיצי"מ, וא"כ כפי שהיה באמת במצרים, ואז ראית פחות ממה שהיה שהרי אין בעל הנס מכיר בניסו, וה"נ לעת"ל יראה כפי שהיה באמת, וא"כ יהיה באמת הרבה יותר ממה שהיה אז:

18. רבינו בחיי ויקרא פרשת תזריע פרק יב

ומן המלה הזאת דרשו רז"ל: (ברכות ס. נדה לא) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה. והכוונה בלשון "מזרעת" על זרע הנקבה שהוא דם הנדות כי האשה אין לה זרע, אבל הדם שלה שברחם הוא הזרע שלה והוא הנקרא אודם, וזרע הזכר הוא הנקרא לובן והאודם והלובן כל אחד מהם נקרא זרע, וכן אמרו רז"ל בסוף פרק המפלת: (נדה שם) שלשה שותפין יש בו באדם, הקב"ה אביו ואמו, אביו מזריע לובן שממנו מוח וגידין ועצמות וצפרניים ולובן שבעין, אמו מזרעת אודם שממנו עור ובשר ודם ושער ושחור שבעין, והקב"ה נותן בו רוח ונשמה וקלסתר פנים וראית העין ושמיעת האזן ודבור שפתים והלוך רגלים ודעה ובינה והשכל. ומלת "תזריע" יוצאת...

וטעם הדבר באשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה, לפי שכשהאשה מזרעת תחלה זרע הזכר שהוא אחרון בא ומתגבר עליו ולפיכך יולדת זכר דעילאה גבר, איש מזריע תחלה טפת הנקבה באה באחרונה ומתגברת עליו ולפיכך יולדת נקבה. והענין כי הטפה הראשונה אשר תהיה מהזכר או מהנקבה הוא כמו השדה שזורעין בו, והטפה האחרונה כדמיון הזרע שזורעין בשדה, ולפי שכשהאשה מזרעת תחלה הרי הטפה ההיא כשדה וטפת הזכר שבאחרונה הוא הזרע, ולפיכך תלד זכר כמותו, וזהו לשון "תזריע", ואם הזכר יזריע תחלה הרי הטפה ההיא כשדה וטפת הנקבה שבאחרונה הוא הזרע ותלד נקבה כמותו.

וע"ד חכמת הטבע אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, כי כשהאשה משתוקקת לבעלה ומתחממת בחשקו כל רצונה ומחשבתה עליו ומציירת צורתו בלבה, ומתוך אותו חשק ממהרת ומזרעת תחלה ובכח אותה המחשבה המצויירת בלבה תלד זכר שכנגד לבה ועיניה, וזהו ענין המקלות ליעקב אבינו (בראשית ל, לו), שהיה עושה בהן ציורין והצאן כשהיו מתחממות היו מתעברות דוגמת אותן הצורות שהיו רואות בשעת תשמיש, ונשתוו בזה זכרים ונקבות. והוא הדין במין האדם, וכל שכן הוא, שהרי אם במין הבהמי יש לו כח בציור המחשבה על אחת כמה וכמה במין השכלי, וכבר הזכרתי זה בענין המקלות. ומי שהוא יכול לכבוש את יצרו ומשהה את עצמו כדי שתזרע היא תחלה קבל שכרו כי היא יולדת זכר מן הטעם הזה, וזהו שדרשו רז"ל בפסוק: (תהלים קכז, ג) "הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן", אלו המשהין את עצמם על הבטן כדי שיזריעו נשותיהן תחלה ויולדות זכר, וזהו "שכר פרי הבטן".

ויש שפירשו עוד: "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר", מפני שיש בזרע האשה כח גנוז והוא כח הזכר ולכך יולדת זכר, כשם שיש בזכר כח גנוז והוא דם הנקבה, והראיה מאדם הראשון שהיתה חוה בנויה ממנו והיתה גנוזה בכחו, כן כח הזכר גנוז בזרע הנקבה, וכשם שהנקבה נאצלת מן האדם כן היא ראויה שיהיה הזכר נאצל ממנה אם הנקבה מזרעת תחלה יולדת זכר שהוא הכח הגנוז בה, ואם הזכר מזריע תחלה יולדת נקבה הכח הגנוז בו, הרי שבשניהם יש כח להעמיד הבנין השלם.

19. מהרש"א חידושי אגדות מסכת נדה דף לא עמוד א

ואת דינה בתו תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים כו'. יש להקשות דהא דינה זכר היה ונהפכה לנקבה כדאיתא פרק הירואה וא"כ עיקר יצירתה זכר היה ולא היה הזריעה תחלה ונהפכה לנקבה ע"י תפלת האמהות והרא"ם תירצו בדחוקים ובשם ספר פענ"ח רז"ל שמעתי לתרץ הא דנהפכה דינה לבת היינו שהזכר שבבטן לאה ניתן בבטן רחל והנקבה שבבטן רחל ניתן בבטן לאה דהשתא אתי שפיר עיקר יצירתה של דינה נקבה עכ"ל ד וכן מוכיחין דברי הפייטן ביוצר של ר"ה עובר להמיר בבטן אחות כו' סלוף דינה ביהוסף כו' ותו לא מידי:

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

והנה יש שדנו מכל זה היכא שהעבירו עובר מאשה והשתילו העובר ברחמה של אשה אחרת, מיהי אם הולד, מי שנתעברה עמו או מי שהולידו, ומדברי התרגום יונתן ומהרש"א הנ"ל מוכח דאזלינן בתר מי שהולידו [משא"כ מד' הגמ' ברכות אין ראייה לזה], שהרי דינה נקראת בת לאה, אף שרחל היתה מעוברת עמה, ויוסף בן רחל נוכח דנו אי יש ללמוד מאגדה כשאין זה סותר הגמ' והלכה, עי' תשו'

נוביי מהד"ת יו"ד סי' קסא, רדב"ז סי' תרמז, שבויי ח"א סי' עו, וח"ב סי' קמט, וסי' קעח, תוס' הגרע"א ברכות פ"ה מ"ד, פת"ש אהע"ז סי' קיט סק"ה, מחנ"ח ח"ה סי' ד, מיס חיים סי' קכח, באר יעקב אהע"ז סי' קיט, דרכי שלום אות נב, שד"ח כללים א-צה ופאה"ש אות לט, ובדברינו במס' סוטה מ. ד"ה ראפ"ה]. אבל בטור הארוך עה"ת עה"כ (ויגש

21. ספר בניהו בן יהוידע על נדה דף לא/ב

שם עד דאמרה מזוני לא יהבי לה. [1] פירוש הזכר הולך לבית הספר, לכן אמו תשתדל להביא לו סעודתו מאיליה כדי שילך לבית הספר ללמוד, מה שאין כן הבת אינה הולכת לבית הספר, לכך אין שמים לב עליה להקדים לה ועד שתבקש סעודתה לא יהבי לה. [2] אי נמי קאי על אחר גידולם ונשואם, דהאיש הוא יקדים להביא מזונות בידו לצרכו ולצורך ביתו מאליו, אך האשה אין דרכה לצאת לשוק לקנות אלא תבקש מבעלה שיקנה ויביא לה:

22. ערוך לנר מסכת נדה דף לא עמוד ב

שאלו תלמידיו את רשב"י. מה ששאלו רק לרשב"י שאלות הללו י"ל דר"ש דריש טעמא דקרא כדאמרינן בסנהדרין (יח ב):

23. ספר חכמת בצלאל

שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה כו', יולדת מביאה קרבן, א"ל בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת כו'. יש ליישב הלשון בשעה שכורעת לילד, ובקצרה הל"ל מפני שקופצת ונשבעת. וראיתי בזה דבר נחמד לשמוע, בשם הגאון רשכב"ה מוהר"ר העשיל ז"ל, בספר עיון יעקב להגאון בעל חק יעקב, והוא שהוצרך לומר זה לרשב"י לשיטתו, דס"ל לקמן דף מ' ע"א דאף יוצא דופן מטמאה לידה ומביאה קרבן, וקשה דהא כתבו הרמב"ם והרע"ב בפירוש המשנה פ"ח דבכורות משנה ב', דאשה היולדת יוצא דופן, שוב אינה מתעברת ויולדת, והתי"ט שם הוסיף במשמעות הרמב"ם, שבהכרח תמות, וא"כ על מה זה, ולמה זה מדרת ונשבעת היולדת ביוצא דופן שלא תיזקק לבעלה עוד, דהא שוב אינה יולדת, לזה אמר, בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת ואז הא עדיין אינה יודעת שיהיה יוצא דופן, עד כאן דברי פי חכם, והן תצק בשפתותיו.

24. ספר חכמת בצלאל

ועוד קרבן שבועה בעי אתו יי. אף דבסוגיא דידן נשאר זה בקושיא. כבר תירצה ר' ברכיה ור' סימון בשם ר' שמעון בן יוחאי במדרש רבה בספר בראשית פרשה כ', דלפי שריפרפה בלבה, תביא קרבן מרופרף, ויעו"ש ביפה תואר, דמפרש לפי שריפרפה בלבה שלא הוציאה בפה, ולהכי אין לה דין שבועה שתצטרך חרטה וקרבן שלם, דמחשבה גרידתא היא, ולכן קרבנה ג"כ מרופרף במדתה, ר"ל קרבן קל, ולא כשבה או שעירה, כשבועת בטוי (וא"כ מתורצים ב' קושיות הש"ס דהכא), הש"ס לא חשש להתירם, שהוא מבואר ומובן מעצמו, והמקשה שהקשה, הוא משום דס"ל, דאי מחשבה דיינינן לה כמוציאה בפה, ה"ל להשוותה לנשבע ממש, ואי לא, ה"ל לפטרה מכלום, כדאמרינן לגבי שבועה, דבעי פיו ולבו שוין, ורשב"י סבר דהכא חדשה תורה, לקנסה קצת על המחשבה, עכ"ל היפ"ח ויעו"ש שהאריך עוד בזה, ומיהו אחרי כל דבריו אלה, עדן נשארו קושיות רבות בזה, וביארם יפה בעל נזר הקודש יעו"ש כי דבריו דברי טעם דק.

25. הר"ן מסכת נדרים דף ד עמוד א

והרי חטאת יולדת דלא אתיא לכפרה - ואפילו לר' שמעון דאמר בפרק המפלת (נדה לא): דיולדת חוטאת היא דבשעה שכורעת ויולדת קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה עיקר קרבנה אינו בא על חטא שהרי אפילו יודעת בעצמה שלא הרהרה בדבר כלום מביאה קרבן.

26. ספר תוספת ברכה [פרשת תזריע]

זביום השמיני ימול (י"ב ג')

במ"ר ריש פרשה תצא, ולמה התינוק נמול לשמונה, כדי שיתחזקו כחותיו, ע"כ, ולא נתבאר מקור לזה, שלחזוק הכחות דרוש שמונה ימים.

ואפשר לומר הכונה בזה עפ"י מה שאמרו במ"ר פ' בראשית, כי בשעת בריאת העולם היו כל הברואים חלושים ורפויים עד שבאה שבת ונתחזקו כולם, כי ברכת יום השבת שלטה עליהם, ולכן כאן אחרי שיעברו שמונה ימים שבהם יום השבת יתחזקו כחותיו, ולפי זה טעם השמונה ימים עיקרם מפני שהם כוללים בתוכם את יום השבת, ואעפ"י שאפשר שיבא יום השבת במשך פחות משמונה ימים, כגון שנולד באמצע השבוע, אך חק כולל הוא לכל הנולדים. — ועיין עוד במאמר הבא שגם מספר שמונה ימים גורמין.

27. ספר תוספת ברכה [פרשת תזריע]

וזביוט השמיני ימול (י"ב ג')
במאמרים הקודמים בארנו טעמי המצות מילה לשמונת ימים ביחוסים הנוגעים לולד הנולד, אכן בתלמוד נותנים למצות זו טעם המתיחס רק לההורים של הנולד, להאב ולהאם, ואמרו (גדה ל"א ב') מפני מה אמרה תורה מילה בשמיני כדי שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים, ופירש"י, דכולם שמחים בסעודה (בבאר מזה בסמוך) ואביו ואמו עצבים שאסורין בתח"מ, עכ"ל.
ובאר דבריו, כי בזמנים הקודמים היו מחשבין כל דם שרואה חיולדת לאחר שבעת ימים ללידתה הוא דם טותר, כמש"כ רש"י פאן בפסוק ד', ומותרת לבעלה.
והנה גם לטעם זה אנו נזקקין להטעמים שהבאנו במאמרים הקודמים, ממ"ר ועוד, יען כי טעם הגמרא לא יכון בזמן הזה שנוהגים לישב על דם טותר פמו על דם נדות, ואנו נזקקין להטעמים הקודמים.
ויותר מזה נראה, דגם להגמרא ס"ל הטעמים הקודמים, אך בגמרא מוסב הטעם רק על דין התורה בזמן התורה, וכחוראת הלשון מפני מה אמרה

תורה, ולא סתם כלשון המדרש שהבאנו, מפני מה התינוק נימול לשמונת מפני כי לשון זה מקביל גם לזמן הזה, כמבואר.

ודע, כי ממה שכתב רש"י בגמרא שהבאנו כולם שמחים בסעודה שאוכלין ושותין, מבואר, דלסעודת ברית מילה יש מקור נאמן בתורה, כמשמעות הלשון מפני מה אמרה תורה, והאחרונים הקרו בחיוב זה, והנה מכאן סמך נאמן לזה, ולפלא שלא גילו מאמר זה.

ומה שיתפלא ביותר הוא מה שכתב בשו"ע יו"ד סימן רס"ה סעיף י"ב, "נוהגים לעשות סעודה ביום המילה", ובטור שם ועוד בפוסקים ובבאורי הגר"א חפשו אחר מקור למה זה, והנה עפ"י הגמרא הנ"ל עם פירוש רש"י מתבאר, דלא רק מנהג כי אם חיוב מפורש מן התורה, וכחוראת הלשון מפני מה אמרה תורה, וצ"ג.

ועיקר טעם הדבר שצריך לעשות סעודה בברית מילה אפשר לומר עפ"י מה שאמרו בשבת (ק"ל א') כל מצות שקיבלו ישראל בשמחה, כגון מילה, דכתיב (תהלים, קי"ט קס"ב) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, (עין בסמוך) עדיין עושין אותה בשמחה, ולפי זה צריך למלא הובת מצוה זו כבשעת קבלתה.

ומכיון שצריך לעשות אותה בשמחה, ואחרי דקיי"ל אין שמחה אלא בבשר ויין (פסחים ק"ט א') צריך להעריך סעודה זו בבשר ויין (וסימן לדבר — לשון הפסוק בתהלים (ג' ה') כורתי בריתי עלי זבח).

28. רש"י מסכת נדה דף לא עמוד ב

שלא יהיו הכל שמחין - שאוכלין ושותין בסעודה ואביו ואמו עצבים שאסורין בתשמיש.

29. ספר שערי תשובה - סימן תקנא

וע"ש באור נעלים שכתב דסעודת מילה בזמנה היא מצוה דאורייתא והביא מדברי רש"י בנדה דף ל"א שלא יהיו הכל שמחים שאוכלים ושותים בסעודת ברית מילה כו'

30. ערוך השולחן יורה דעה סימן רסה סעיף לו

וכתבו דנוהגים לעשות סעודה ביום המילה ואיתא בפרקי דר' אליעזר [פכ"ט] ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל כלומר ביום השמיני כשמלו דה"ג עולה שמנה [תוס' שבת ק"ל א ד"ה שש] וכתבו דנהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי סעודת מצוה ובפרקי דר' אליעזר [פי"ט] עדות ברית מילה בעשרה ואין זה ענין לסעודה אלא לעצם המילה

ואפשר דמשום פרסומי הוא דכל פירסום הוא בעשרה [כתובות ז' ב] ובמדינתנו מעטים הם שעושים סעודה ורק אוכלים קצת מיני מתיקה כלעקא"ך וכיוצא בזה ומפני העניות וכבוד הפרנסה נהגו כן וכתב רבינו הרמ"א דכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה הוי כמנודה לשמים ודוקא שנמצאו שם בני אדם מהוגנים אבל אם נמצאו בני אדם שאינם מהוגנים א"צ לאכול שם עכ"ל ולכן יש נוהגים לצוות להשמש שלא יקרא אותו לסעודת ברית מילה אך עתה בעוה"ר אין חשש דע"פ רוב ימצאו גם שאינם מהוגנים אך מ"מ נכון לילך דאיתא במדרש דהאוכל בסעודת מילה נצול מדינה של גהינם [תוס' פסחים קי"ד ד"ה ואין ע"ש] ואם מותר לעשות סעודה בערב שבת מבואר בא"ח סי' רמ"ט ע"ש. ועוד כתב דנהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם והוא ג"כ סעודת מצוה עכ"ל ואין הלשון מדויק שמתחיל בסעודה ומשתה ומסיים בטעימה ובאמת אין המנהג בסעודה רק בטעימת פירות וקורין זה בן זכר ולמחרת בשבת אחר התפלה נכנסים אצל היולדת ליתן מז"ט וקורין לזה שלום זכר ונוהגין שלא לטעום כלום ואומרים שזהו מתקנת המדינה לבלי להכביד על הבעל ברית:

31. ספר שערים מצויינים בהלכה

ע"ש. ומכל זה יש לדרן היכא שלקהל הנאספים נייח יותר במאכלי חלב, והרבה פעמים נשארים המאכלי בשר ואין טועמין מהם כלל, כיון שאין רגילים בבוקר השכס לאכול מאכלי בשר, יש לצדד להקל, ועכ"פ נכון לאכול מיני דגים, וע"י במג"א (סי' תקנב סק"ב) דאיכא דוכתא דדגים בכלל בשר ועולה על שולחן מלכים "ושמחה" הוא לאיש באכילתו. וע"י מש"כ בשמ"ב וקונ"א (ח"ב סי' עב ס"ק יח) מכמ"ק דדגים בכלל בשר [וע"ע במחצהש"ק (סי' תקצז) דאצל מהרש"ל היה חביב דגים יותר מבשר, שכר"ה מנע עצמו מדגים ולא מבשר]. וע"י בתורת חיים (סי' רמט) ובזוכר הברית (סי' כה).

32. פנינים משלחן הגר"א עה"ת

יבג. וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

שאלו תלמידיו לרבנו, מצוה שיש לה טעם ובהמשך הזמן נתבטל הטעם של מצוה זו מאיזה סיבה, אם חיוב המצוה במקומה עומדת, או כיון שנתבטל טעמה גם המצוה בטלה. והשיב "אם כן לא תהא מילה בשמיני".

ופירש בעל ה"חיי אדם" את דברי הגר"א בפניו: דאמרו חז"ל מפני מה אמרה תורה מילה בשמיני, כדי שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים, שהיא טמאה לידה כל שבעה ימים. ולפי זה עכשיו שבטלו דם טוהר, ואין אשה טהורה לבעלה עד שתספור שבעה נקיים, אם-כן גם בשמיני אביו ואמו עצבים, ומכל מקום מלים ביום השמיני, ואין ממתניים עד שתטהר אמו

לבעלה. נמצא אף שהטעם בטל אבל המצוה אינה בטלה עולמית. ונענה לו הגר"א בראשו כי לזה כיוון³.
(עליות אליהו)

Sforno – Rabbi R. Pelcovitz

2. אשה כי תזריע וילדה זכר — *If a woman caused fructification of seed and gives birth to a male.* (Our Sages) have said, 'If a woman emits seed first she bears a male' (*Niddah* 31a). This means that the seed of the woman, which is the liquid emitted by her at times during intercourse, plays no role in the formation of the male fetus at all; rather her (uterine) blood is worked upon and jells in the seed of the male. When (however) her liquid seed enters her jelled blood, there is an excess of liquid (seed) and the child will be female.

כימי נדת דוּחָה — *As the days of the niddos (impurity) of the sickness.* Because in the initial seven days, the *niddah* blood, which has not yet degenerated nor lost its form of *tumah*, is stimulated.

3. וביום השמיני ימול — *And on the eighth day there shall be circumcised.* For then the unclean *niddah* blood from which the child received his nourishment in the womb of his mother, has been consumed (lit., digested), and the child is now (sufficiently) pure to enter the holy covenant.

NOTES

XII

2. אשה כי תזריע וילדה זכר — *If a woman caused fructification of seed and gives birth to a male.* The saying of our Sages, quoted by the *Sforno*, is based upon their interpretation of this verse. If a woman emits seed (תזריע) first, then the result will be that she will give birth to a male child (וילדה זכר). The *Sforno*, who was a doctor, explains the reason for this as follows: at the time of ovulation, the woman releases her seed which loses a degree of potency as it jells in the seed of the male, being more dominant since it is released later than hers. However, if she ovulates after the male has emitted his seed, her liquid seed is dominant and will result in the conception of a female.

Recent medical research has established that the acid in the vaginal canal can destroy the male Y chromosome, resulting in the male X chromosome impregnating the egg whereby the offspring will be a female. However, at the time of ovulation, the alkaline which is secreted by the female neutralizes the acid, thereby permitting the Y chromosome to come into play and impregnate the woman, resulting in a male offspring. This bears out the statement of our Sages that if the woman emits her seed first (i.e., ovulates and thereby ejects alkaline), the chances of a male child being conceived are far greater. [I am indebted

to Dr. Fred Rosner and Rabbi David Cohen for their assistance in the preparation of this note.]

כימי נדת דוּחָה — *As the days of the niddos (impurity) of the sickness.* The *Sforno* explains the reason for the seven-day period of impurity. Being that the impure blood is still viable, the woman remains *tamei*. This also explains the reason for the twofold expression *וְהָיָה וְהָיָה*, and she shall be in an impure condition, and *וְהָיָה וְהָיָה* which has the same meaning and is seemingly redundant. However, the meaning of these two expressions is: she is in an impure state (וְהָיָה) for seven days because her blood has as yet not been purified, and therefore *וְהָיָה* — she remains in an impure state since her condition has not changed.

3. וביום השמיני ימול — *And on the eighth day there shall be circumcised.* The *Sforno* explains why the Torah finds it necessary to mention *bris milah*, the covenant of circumcision, in this *parashah* which deals with the ritual laws pertaining to the woman, not the child! His answer is that the nature of the mother's blood, which is the subject of this chapter, also has an effect upon the status and readiness of the child. Only after the impure blood from which the child received his nourishment in the womb has been eliminated is he fit to enter the holy covenant of circumcision.